

FELSEFE, “UYGULANABİLEN” BİR ŞEY MİDİR?

Mustafa M. DAĞLI*

ÖZET

“Soru sorma”, felsefenin önemli bir yanına karşılık gelmektedir. Sorulan sorulara aranacak yanıtlarla ilgilenme ve bu konuda -kendi yöntemleriyle- yol gösterici, yardımcı olabilme ise belki daha da önemli bir yanını oluşturmaktadır felsefenin. 30-35-40 (ya da daha az) kişinin -bu alandaki- çalışmalarıyla özetlenebilir felsefe tarihi bir açıdan. Diğer yandan düşünme bireysel bir etkinlik olduğu ve her insanın felsefeyi kendi algılama biçimi bulunduğu için, dünyada yaşamakta olan -ve yaşamış- insan sayısı kadar felsefeyle ilgilenme biçimine erişilebilir. Bu bildiride Husserl, Heidegger, Dewey gibi filozofların felsefeye yaklaşım (ve Rorty, Castañeda, Mandt, Cahoon, vb. tarafından konunun ele alınış) farklılıklarına işaret edildikten sonra, Sokrates’in “Sınanmamış hayat, yaşanmaya değer” söyleminden yola çıkılıp “toplumsal sorumluluğunu bilme”nin işlevine değinilmekte ve filozof ile ‘örnek’ insan bağlantısı sorgulanmaktadır. İlişkin açıklama yapılırken felsefenin ‘örtük’ olma niteliği belirtilerek Gözlükçü’den yardım alınmakta ve sıradan insanın “söylenen” ile “yapılan” (+ “fikir” ile “zikir”) uyumuna verdiği değer anımsatılmaktadır. Kendi çevresine ve çağına sorumlu davranışlar sergileyen bir felsefecinin, benimsediği eğilimin ötesinde, felsefe yapılması yönünde taleplerle karşılaşabileceği işaretlenmektedir. Yazın olanaklarından da yararlanan irdelemelerin sonunda, ‘uygulamalı felsefe’ bir akademik disiplin olarak dinleyicinin (/okuyucunun) dikkatine sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Uygulamalı felsefe, örtük felsefe, Sokrates, Gözlükçü, felsefi yaklaşımlar, felsefenin neliği.

* * *

İlk Pencere

Camın kenarında durmuşum. Düşünüyorum. Dışarıya bakıyorum, kuşbakışı. Her biri bir yana gidiyor insanların. “Düşünme biçimleri de böyle -hareket ettikleri gibi- galiba” diyorum içimden. “Adını koymuş olmasalar bile, yaşamlarında yer alıyor felsefe; -şöyle ya da böyle- bir biçimde.” “Ama buradan yola çıkınca, dünyada yaşamakta olan

-ve yaşamış- kaç insan varsa, -neredeyse- o kadar da felsefeyle ilgilenme biçimi çıkmaz mıydı karşımıza?” sorusu uyanıyor peşinden, zihnimde. “Hepsine birden nasıl yetişebiliriz ki bunların?” “Kabataslak ve çok genel mi bakmam gerekir acaba?” diye düşünüyorum sonra. Yine çıkamıyorum ne var ki işin içinden. ‘İnsan hakları’ gibi kimi konuda, birey temelli ele alınıyor zira insanlar. ‘Felsefe tarihi’ gibi kimi alanda

□ Felsefe Dr., TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları.

60 Felsefe, “Uygulanabilen” Bir Şey Midir?

ise, ‘okul’lar ve belirgin filozoflar anlatılıyor. “İnsan hakları”ndan vazgeçemiyorum; çok da derinde kökleri üstelik onun, benim ‘felsefe’ denen şeyi anlama şeklimde. “Felsefe tarihi”niyse bir tür pusula imiş gibi algılayabilirsiniz felsefe için (diye düşünüyorum). “Geçmişini bilmeden, geleceği aydınlatmanın mümkün olmadığını” söyleyebilirsiniz. İnsanların felsefeyle *ilgilenme* biçimlerini, önemli saydığınız bazı konuları nasıl değerlendirdikleri, belirli sorulara -ya da sorunlara- nasıl yaklaştıkları ve ne tür yanıtlar verdikleriyle sınıflandırabilirsiniz. Yaptığımız işlemlerin sonunda, felsefe tarihinde yer edinmiş 30-35-40 (hatta belki daha da az sayıdaki) filozofun etrafında toparlanabilen gruplara erişebilirsiniz. Sürmektedir öte yandan, “sokaktaki” yaşam...

II. İkinci Pencere

“Ülkemizde (ve genellikle de günümüz dünyasında) felsefenin saygınlığı nasıl peki ‘sokaktaki insanlar’ arasında?” diye soruyorum sonra kendime. Dürüstçe söyleyecek olursam, ben pek de parlak göremiyorum durumu. Kendi tarihsel ya da kültürel köklerinden kaynaklanan dışsal bir “saygınlık” ile karşılaşılabilir belki kimi yörede (ya da dünya ülkesinde); ama hepsi o kadar. “Bu tabloda felsefecilerin sorumluluğu ya da yapabilecekleri şeyler var mıdır?” sorusunu ise “Evet” diye yanıtlamak istiyorum. Değişik pek çok olgu sorgulanabilir belki, bu tablonun kökenlerine ilişkin. ‘Sıradan insan’ın kolaycılığa yatkınlığı belirtilebilir ilkin. Günümüzde bu öğenin ağırlığını artırmakta bulunduğu işaretlenebilir. Yanıt farklılıkları arasında bir tercih yapamayı (ya da bir tanesine bağlanamayı) söylenebilir, sonra. Körü körüne söylemlerden herhangi birini yinelemek “felsefe” olmayacaktır zira; öte yandan sıradan insan, nice değerli filozofların bile üzerinde anlayamadığı bir konudaki en doğruyu kendisi mi bileceğini düşünebilecektir. ‘Felsefe’ denilen şeyin tanımı -ya da neliği- üzerinde dahi sonu gelmeyen, “derin” irdelemeler yapılmakta değil midir? (30-35 -ya da 40?- felsefesal yaklaşımın bağdaşabildiği nokta amaç mıdır, yöntem mi? Yoksa kapsam mı? Dışarıdan bakılınca, “bağ” kurulamamaktadır. Oysa örneğin tıp camiası, insan bedenini konu edinmekte ve vücudun belli bölgelerinde ihtisaslaşabilmektedir yıllardır.) Kendi küçük öyküsü içinde felsefenin bir yeri bulunduğunu -ve isterse çok daha fazlasının olabileceğini görmemekte, dolayısıyla da pek önemsememektedir bu alanda yapılan çalışmaları günümüzde “sıradan” insan. Belki daha kötüsü ise, kimi (demokratik) toplumdaki yönetim katmanları da uyabilmektedir sözünü etmeğe çalıştığım “felsefe duyarsızlığı” modasına. Soruna nasıl yaklaşılmalı ve *ne* yapılmalıdır?

III. Nereden Başlamalı?

“Bulduğumuz yerden” diye düşünüyorum. “Herkes kendi bulunduğu yerden.” Kendimiz ile konuşarak. Hâlleşerek. Felsefenin *neliği* ve (hangi tür) sorunlarla *nasıl* ilgilenmesi gerektiği üzerinde

düşünmeye çalıştığımızdaysa örneğin Richard Rorty gibi, farklı eğilimler çıkacaktır karşımıza.¹ Felsefenin sanki bir bilimmişçesine ele alınabildiğini söylüyor Rorty; buna Husserl'i örnek gösteriyor. Ya da bir sanatmış gibi algılanabildiğini belirtiyor; Heidegger'i örnek göstererek. Yahut da sanki bir "toplumsal yaşamı yönetme gereci"dir sözü edilen şey Rorty'ye göre; bu eğilimin örneği olarak da Dewey'i belirtiyor. Rorty'nin sözünü ettiğim yazısının bulunduğu *The Institution of Philosophy* adlı kitaptaki makalesinde Hector-Neri Castañeda ise, işaret edilen ve benzeri tutumların aslında bir "felsefe orkestrası"nın parçalarını oluşturduğunu söylüyor.² Aynı kitapta A. J. Mandt da, felsefesal etkinliklerde *çoğulculuğun* vazgeçilemezliğini vurgulamaktadır.³ Belki de -değerli dostum- Carlin Romano'nun o kitapta belirttiği -ya da değindiği- gibi, felsefenin "dokunulamazlığı"dır sözü edilmesi gereken.⁴

Tam örtüşme bile buradaki gruplama biçimini andıran bir başka değerlendirmeyi, Lawrence E. Cahoon'un *The Ends of Philosophy* adlı kitabının peşinden *Metaphilosophy* dergisinde yayımladığı yazısında buluyoruz.⁵ "Episteme" anlamında bilim, "praxis" türünde eylem, veya "poiesis" bağlamında sanat çiziyor felsefenin sınırlarını bu yazıda. Belirgin kişiler de değişebilmektedir yaklaşıma göre, belki de doğallıkla. (Cahoon'un yazısında Hegel anılabiliyor bir grup filozofu özetleyen kişi olarak, örneğin. Post-Hegelciler ise "Feuerbach, Marx, Kierkegaard, Comte, Stuart Mill, Nietzsche, Frege, Husserl, vb." şeklinde söylenebiliyor.) Felsefede farklı yaklaşımların olması kaçınılmazdır diye düşünüyorum. Herkes kendi 'yaklaşımını' dile getirecektir.⁶ Kendi değerlendirmesini yapacaktır.⁷ Üç değil dört, beş, altı bitiş yeri de gösterilebilirdi felsefe için; söyleme bağlı olarak.⁸ Bu tabloda

¹ Richard Rorty. "Philosophy as Science, as Metaphor, and as Politics"; Cohen, A. and Dascal, M., eds. 1989. *The Institution of Philosophy: A Discipline in Crisis?* La Salle, Illinois: Open Court, 13-33.

² Castañeda, H. "Philosophy as a Science and as a Worldview"; *a.g.y.*, 35-60.

³ Mandt, A. J. "The Inevitability of Pluralism: Philosophical Practice and Philosophical Excellence"; *a.g.y.*, 77-101.

⁴ Romano, C. "The Illegality of Philosophy"; *a.g.y.*, 199-216.

⁵ Cahoon, L. E. "The Plurality of Philosophical Ends: Episteme, Praxis, Poiesis"; *Metaphilosophy* 26/3 (July 1995), 220-229. Cahoon, *The Ends of Philosophy* başlıklı kitabı için "Albany: Suny Press, 1995" bilgisini iletiyor ve dergideki yazısının kitabın sonuç bölümünü özetlediğini belirtiyor.

⁶ Örneğin, bkz: Philipse, H. "Towards a Postmodern Conception of Metaphysics: On the Genealogy and Successor Disciplines of Modern Philosophy"; *Metaphilosophy* 25/1 (Jan. 1994), 1-44.

⁷ Örneğin, bkz: Garrett, R. "'Experience and Philosophical Method': Does Dewey's View of Method Speak to the Needs of Philosophy Today?"; *Metaphilosophy* 23/1-2 (Jan./Apr. 1992), 139-146.

⁸ Örneğin, bkz: Quirk, M. J. "Four Kinds of Metaphilosophy: Griswold on Platonic Dialogue"; *Metaphilosophy* 23/1-2 (Jan./Apr. 1992), 147-157.

62 Felsefe, “Uygulanabilen” Bir Şey Midir?

-özellikle de felsefeciler açısından- belki de en önemli şey, çoğulculuğun vazgeçilemezliğini unutmamaktır sanıyorum.⁹ Karşısındakini dinleyebilmek, ona “tahammül” edebilmek, onu *anlamaya* çalışmak...

Herkesin “bulunduğu yerden” başlamasını önermiştim. Sokrates’in “Sınanmamış hayat, yaşanmaya değer” söyleminden yola çıkmak istiyorum.¹⁰ Her şeyin sınanmasını gerekli -ve hatta olanaklı-kılmasa bile yaşam. Bunda, *Sokrates’in Savunması*’nı¹¹ ‘felsefe’ sözcüğüyle tanıştığı sıralarda okumuş (ve ondan çok etkilenmiş) olmanın rolü ne kadardır, bilmiyorum. Bir felsefeci için “toplumsal sorumluluğunu bilme”nin, önemli olduğunu düşünüyorum. Biraz daha ötesini belki hatta; toplumun yaşam kesitlerinde gözleyebilmeliyiz gibime geliyor felsefeyi. *Sıradan* insanın yaptığı gibi, bir anlamda. “Felsefeci, felsefeyi kendi yaşamı ile ilişkisi içinde algılamalı” diye düşünmekteyim. Örneğin “düşünce deneyi” terimini, bu bağlamda telaffuz edebiliyor felsefeciler.¹² Bir *yöntem* olarak kullanabiliyorlar.¹³ Ciddiye alındıklarında, bize yardımcı olabilir diye düşünüyorum bu tür *deneyler* de; kimi şeyi henüz yapmamışken, “yapmama” kararı alabilmekte. “Felsefeyi nereye uygulayabiliriz ki?” ya da “Felsefeyi kim, nereye uygulamalıdır?” gibi sorular, üzerlerinde durulmaya değer sorulardır diye düşünüyorum. Hatta, uzun irdelemeleri gerektirdiklerinde bunlardan kaçınmamaya da. Peki, “uygulamak” NE demek olabilir ki acaba? Felsefenin “aşikâr, ortada duran” bir şey değil de *örtük* olma özelliği çıkmaktadır diye düşünüyorum burada karşımıza. Açığa çıkarılmayı gereksinen; kendisine erişilebilmesi için istediği (düşünsel ve gündelik) zahmetin çekilmesinden sonra da yalnızca bir siluet olarak karşımızda duran. Hâl böyle iken, nasıl söyleyebiliriz ki ‘sıradan’ insanın felsefeyi “uygulayabilmesini”?

İnsanımız sevecen, sıcakkanlı çok zaman. Derdini açabiliyor dostuna. Sezdirebiliyor, paylaşabiliyor. Çıtlatıyor en azından. “Seher vakti acep kimler ağlamış / Çimenler üstünde gözyaşları var” diyor örneğin. Yahut da “Mey o mey, canan o canan; / Sohbet o sohbet, değil...” diye saptamalar yapabiliyor. Ama yılıp -ya da usanıp- “Ya serhoş ol ya rüyada / Hayat uyanmaya değer” de diyebiliyor.¹⁴

⁹ Amacı değişik olsa da, bir ‘çoğulcu’ kullanım için bkz: Sabre, R. M. “The Plurality Schema as a Tool”; *Metaphilosophy* 22/1-2 (Jan./Apr. 1991), 76-83.

¹⁰ “Sınanmışlığın” bir başka ele alınışı için, örneğin bkz: Dalton, P. “The Examined Life”; *Metaphilosophy* 23/1-2 (Jan./Apr. 1992), 159-171.

¹¹ Eflâton. *Sokrates’in Savunması*. Çev.: Teoman Aktürel. 1971. Remzi Kitabevi, İstanbul.

¹² Terimin bir kullanılışı için, bkz: Gomila, A. “What Is a Thought Experiment?”; *Metaphilosophy* 22/1-2 (Jan./Apr. 1991), 84-92.

¹³ Örneğin, bkz: Brooks, D. H. M. “The Method of Thought Experiment”; *Metaphilosophy* 25/1 (Jan. 1994), 71-83.

IV. Ne Yapılabilir?

Gerek yaşamıyla ilgili bize ulaşan bilgileri, gerekse elimde bulunan kitaptaki Savunma'sını incelediğimde Sokrates, sanki "örnek" davranışlar sergilemek peşinde imiş gibi geliyor bana. Düşünmeye başlıyorum: Felsefeci, "örnek" bir insan mıdır? Felsefeci, 'örnek insan' olabilir mi? Onu 'sıradan'lıktan ayıran özellik nedir? Felsefeci 'örnek insan' olamayacaksa, "soru soran, sorgulayan (ama etliye-sütlüye bulaşmayan)" biçiminde tanımlanması daha doğru olmaz mıydı felsefenin? Duruyorum burada. Soruyorum kendime: "Sokrates'in 'erdem' saydığı ve peşinde olduğu şey, bir cins *söylenen* ile *yapılan* uyumu mu idi? Ya da *fikir* ile *zikir* uyumu?" 'Uyum'un *neliği* üzerinde de ayrıca ve uzun uzun düşünülebilir sanıyorum. NE yapınca -ya da yapmayınca- "uyum" oluşacaktır?¹⁵ Ama galiba kendine saygısından ötürü içmişti Sokrates 'şerbet'i; "sıradan insan"ın gönlünü kazanmak amacıyla değil. Yaptığı işin bir parçası imiş gibi sanki; ya da -bir anlamda- devamı olarak. Hangi eğilimin savunucusu olursa olsun felsefe ile uğraşmakta bulunan kişi, kendi yakın çevresine ve çağına sorumlu davranışlar sergilemesi gerekiyor galiba. Belki de Sokrates *gibi* olabilmek için gerekiyor bu yalnızca.¹⁶

Siluet beliriyor bu sırada yanımda. Felsefeyi "sahipsiz bir paspas"a benzetiyor. Sonra da ekliyor: "Herkesin filozof ve herkesin mantık profesörü olduğu bir dünyada yaşamaktayız. Etiğin hâli nasıldır ki böyle bir dünyada?" Ve dörde katlanmış bir kâğıt tutuşturuyor elime. Kayboluveriyor. Açıyorum kâğıdı. Okuyorum. Üstünde şunlar yazıyor:

*Aynaya bakınca,
gördüğün sen misin?*

Bir Dost

Düşünmeye başlıyorum. "Ne demek istiyor olabilir ki acaba?" Aklıma "Karga ile Kavak" öyküsü geliveriyor birden. Karga, -dalına konup durduğu- kavağa dermiş: "Beni anlamıyorsun." Gel zaman git zaman bu

¹⁴ "Seherdeki gözyaşları" TRT'de 2006 yılında yayınlanmış olan bir türküden; "mey aynı, sohbet farklı" ve "uyanmaya değmeyen hayat" yine 2006 yılında TRT'de yayınlanan iki farklı şarkıdan alınmıştır.

¹⁵ Felsefenin "ana" dalları geliyor bu sırada aklıma. Ve (İstanbul'da, Ağustos-2003'te yapılmış olan) *XXI. Dünya Felsefe Kongresi*'ndeki "Bildiri Sunulabilen Oturumlar"ın başlıkları.

¹⁶ Burada farklı eğilimlerin birbirlerini anlamaya çalışmasının, fakat en azından dinleyebilmesinin (ve ona tahammül edebilmesinin) önemini belirtmek anlamlı olabilir mi? Yaklaşım farklılığı arttıkça, bu sorunun dikkate alınması belki daha da değer kazanacaktır.

64 Felsefe, “Uygulanabilen” Bir Şey Midir?

hep böyle devam edince, bir gün kavak dayanamamış. Demiş ki fısıltı hâlinde: “Esas sen beni...” Karga ile kavağınkine mi döndü durumlarımız yoksa? Neden “fel-“ der demez daha “Felsefe yapma!” diye şarkılar söyleniyor peki? Biz, -yani, pek çoğumuz- ‘felsefe kargaları’ mıyız acaba? Dalıyorum. Sonra bir bakıyorum ki yanımda GÖZLÜKÇÜ, *felsefe gözlükçüsü*. “Felsefenin *saygınlığı* üzerinde düşünüyordun galiba..” diyor. “Neden hâllerimiz böyle?” diye soracaksın şimdi. Toplum içinde felsefecinin konumu, yeni mezun tıp doktorununkine benzer, yerine göre. Dağ başında kalabilecektir kimi zaman. Bunların bazılarında da önüne çok ünlü bir ordinaryüs prof. getirilebilir acilen. Apandisiti patlamıştır. Bulabildiği araç, yalnızca bir kör jilettir sözgelisi. Hastayı kurtarıp kurtaramamak ise, *onun* hünerli ellerine kalmıştır. Ne yapılmalıdır durum böyle iken?” Durup bir nefes alıyor. Sonra, devam ediyor: “Bence bir değil, iki şey. Teknik olanaklar seferber edilecektir öncelikle. O esnada ne yapılması gerektiği bulunacaktır ya da bilinecektir. Yapılacaktır. Hasta gidicidir aksi takdirde. Ama sonra, olup bitmiş bulunanların değerlendirmesi yapılabilmelidir dürüstçe. İşte bu ikinci kısım, ya ihmal ediliyor, ya çok haşın davranılıyor, ya da ‘nalıncı keseri’ giriyor devreye. İlk kısma benzeyen durumlarla da, daha sık karşılaşılıyor o vakit.” Felsefeyle uğraşan kişilerin kendi yakın çevrelerine ve çağlarına (elbette yer, zaman ve miktar koşulları dikkate alınarak) sorumlu davranışlar sergileyebileceklerini düşündürüyor bu bana. Hatta, sergilemeleri gerektiğini de galiba. Felsefeyi içten içe isteyen, ya da ince ince işleyen şarkılar ile türküler okşuyor belleğimi. Gözlükçü devam ediyor: “Günün birinde bir bilge, o gece konuğu olduğu evde, kentin varlıklı kişisinin bir gün önce bir kız çocuğu doğduğunu öğrenmiş. Ne var ki evde sessizlik egemenmiş sevinç yerine. Bebeğin adı bile yokmuş. Bebeğe “Gül” adının konmasını önermiş bilge. Ve varlıklı kişiye bahçesine güller dikmesini, güllere bülbüllerin eşlik etmesini öğütlemiş. ‘Çocuğun bahtı, güllerininki gibi olsun’ demiş. Ertesi gün de gitmiş. Seferber olup yetiştirmişler gülleri. Çok da güzel bir bahçe olmuş; mis gibi kokular yayılıyormuş metrelerce ötelere. Yalnız, bir sorun varmış nedenini bilmedikleri ve çare bulamadıkları. Kuşlar ‘bülbül’den ziyade ‘papağan’a benziyormuş. Ne denirse mükemmelen tekrarlayabiliyor, fakat şarkı-türkü terennüm edemiyorlarmış bir türlü. Yeni şeyleri ise hiç-hiç-hiç üretmiyorlarmış. Güller solmaya, canlılıklarını yitirmeye başlamışlar. Gül Hanım da durumdan etkilenince, varlıklı kişi çevreye haberler salarak, sorununu çözecek olana yüklü ödülleri vaat etmiş.” Gözlükçü burada duruyor. Bakıp yüzüme, soruyor: “Öykünün sonu, *nasıl* olabilir ki sence?” Çok beklemiyor sessizlik içinde; devam ediyor: “İlk gelen ‘bilgili’ kişiler, kuşların ‘maya’sının bozuk olduğunu söylemişler. Sonra gelenler de, eksikliği ‘bülbül özü’ olarak belirlemişler. Ama bülbül özünün hangi çarşıdan alınabileceği belirsizmiş; mayanın nasıl düzeltileceği de.” Bir daha bakıyor yüzüme, sonra: “Öykü uzun. Ama ben kısa tutacağım” diyor. “Bahçıvan ölüvermiş

ansızın. Meğer karısının fazla konuşmasından rahatsız olan bahçıvan, (güllerin rahat edebilmesi için) yemlerini her verdiğiğinde yaptığı eğitim ve denetimlerle sağlıyor imiş sükûneti. Kuşlar onu görmez olunca, çarpık ve düzensiz başlayan ötüşler yavru kuşların şakıması ve gonca güllerin canlanması biçiminde devam etmiş. Gül Hanım'ın da neşesi gelmiş yerine. Komşu kentin varlıklı kişisinin oğlu ile kırk gün kırk gece düğün-dernekleri olmuş.” O nefeslenmek için biraz durunca, soruyorum: “Bahçıvanın kuşlara uyguladığı disiplin, hangi tür ‘bilgi’nin ürünüdür?” Dikkatle yüzüme baktıktan sonra: “*Uygunsuz bilgi*” diyor. “Ya her şey ‘fen’, ya hemen ilâhiyat gibi. ‘Ayıplı’ bilgi olabilmesi için, *bilerek* ve *isteyerek* yapılmış olması gerekirdi. Burada eksik bulunan, ‘bülbul özü’ dedikleri şeye gündelik yaşamlarımızda ‘felsefe’ diyebilmeliyiz mi demek istiyorsun? O zaman turnalar selam söyleyebileceklerdi yâre; güvercin de haber getirebilirdi sıladan...” Kayboluveriyor, ben farkına varmadan. Gözlükçü, gönül bahçemde yaşıyormuş. Nerededir acaba gönül bahçelerimiz? Sağa sapınca hangi sokak ve kaçınıcı hane, bilen var mı?

V. Son Pencere

Felsefeyi nerede aramalıyız? Galiba, yaşamın içinde. Gül bahçesinde. Ama, örtüsünün altında. Ona gereken özeni göstermez ya da uygun yöntemlerle erişmez iseniz; dikenler bataabilir elinize, yahut papağanlaşabilir bülbüller. Güller de solabilir, ölebilir.¹⁷ Uygun biçimlerde kaldırdığımızda üstündeki örtüyü, karşınızdadır; avucunuzun içinde değilse bile. Kendi çağına ve çevresine sorumlu davranışlar sergileyebilen bir felsefeci, ilgisini çekebilir ‘sokaktaki’ insanların. Felsefe *yapılması* için taleplerle gelebilirler bu kez üstelik; “Felsefe yapma!” türünden hafifletilmiş müziklerle değil. Felsefe “kafalarını ütöleyen” bir söz yığını olmaktan çıkıp, durumlarını aydınlatmaya yarayan bir şeye dönüşebilecektir çünkü öylece. Sorunlarına çözüm ararken, yardımcı olabilecektir ‘sıradan’ insanlara.

Bunun için de felsefenin bilime, sanata, şiire, şarkıya, türküye, spora, askerliğe, vb. değişik yaşam durumlarına gömülü olabildiğinin fark edilmesi gerekiyor. Belki de, “uygulamalı felsefe” diye bir akademik disiplini telaffuz etmek bile çok anlamsız sayılmayabilecektir.¹⁸

¹⁷ Sevgili hocam (Prof. Dr.) Ahmet İnam’ın TÜBİTAK *Bilim ve Teknik* dergisi tarafından düzenlenen “Aydınlanma Yolunda” başlıklı seri Konferans’ların iki tanesinde açtığı iki terimi anmak isterim şimdi: ‘Bilgi Sağlığı (=epistemiyatri)’ ve ‘Anlam Sağlığı (=noeziyatri)’.

¹⁸ İlkokullarda “Yurttaşlık Bilgisi” dersleri okutulurdu biz küçük iken. Yeni bilgiler ışığında “Vatandaşlık ve İnsan Hakları” biçiminde gelişim gösterdi bu alan. “Hayat Bilgisi” dersleri de (benzer bir yol izlenerek) “Hayat Bilgisi ve Düşünme Eğitimi” şeklinde güncelleştirilse, nasıl olurdu acaba?

Bir başka düzlemde bakıldığında ise, “Uygulamalı Etik” bir lisansüstü program olarak bulunabilmektedir -ODTÜ gibi- kimi Üniversitemizde; ya da, örneğin kendi camiasında

(Is Philosophy Something “Applicable”?)

ABSTRACT

“Question asking” is an important aspect of philosophy. Given answers (to these questions) even constitute a more important philosophical facet, when considering the roles they play. In one way, history of philosophy can be summarized via works of 30-35-40 philosophers. In the other, thinking is a personal activity; and every human has her (/his) particular philosophy grasping form. In this paper, different philosophical trends (i.e. Husserlian, Heideggerian, and Deweyan as mentioned e.g. by Rorty) and different ends of philosophy (i.e. episteme, praxis, and poiesis as stated e.g. by Cahoon) are accepted with different aspects of philosophy (as pointed out e.g. by Casteñada or Mandt). Then, “Unexamined life is not worth living” (the Socratic speech) is questioned (in some ways); for if it can signal towards virtues (and finding some pathways as criterion of an ordinary human conduct for this means). Some kind of consistency (or harmony of action and discourse) is requested there. Tacidness is mentioned as an aspect of philosophy; and Eye-glasser (E.G.) helped me in this search, exploiting essay forms. Philosophy can be demanded by ordinary human in her quest (or exploration) to understand related to “what is going on” from a responsibly acted philosopher, beyond her (/his) trend. At the end, it is mentioned that “applied philosophy” can be suggested as an academic discipline.

Keywords: Applied philosophy, tacid philosophy, Socrates, Eye-glasser, philosophical trends, metaphilosophy.

Kaynakça

BROOKS, D. H. M. “The Method of Thought Experiment”; *Metaphilosophy* 25/1 (Jan. 1994), 71-83.

Yapay Zekâ'nın lakabı “Uygulamalı Bilgi Kuramı [İng.: Applied Epistemology]” olabilmektedir.

Günümüz insanı, bir yandan yaşamında etkileri giderek çoğalan modern teknolojiler (ve ilişkin olgular), diğer yandan da (örneğin “sanal gerçeklik” gibi boyutları bulunabilmesinden ötürü) karmaşıklığın ve soyutluk düzeyinin artması nedeniyle, buna ihtiyaç duymaktadır.

- CAHOONE, L. E. "The Plurality of Philosophical Ends: Episteme, Praxis, Poiesis"; *Metaphilosophy* 26/3 (July 1995), 220-229.
- CASTAÑEDA, H. "Philosophy as a Science and as a Worldview", Cohen, A. and Dascal, M., eds. 1989. *The Institution of Philosophy: A Discipline in Crisis?* La Salle, Illinois: Open Court.
- DALTON, P. "The Examined Life"; *Metaphilosophy* 23/1-2 (Jan./Apr. 1992), 159-171.
- EFLÂTUN. *Sokrates'in Savunması*. Çev.: Teoman Aktürel. 1971. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- GARRETT, R. "Experience and Philosophical Method': Does Dewey's View of Method Speak to the Needs of Philosophy Today?"; *Metaphilosophy* 23/1-2 (Jan./Apr. 1992), 139-146.
- GOMİLA, A. "What Is a Thought Experiment?"; *Metaphilosophy* 22/1-2 (Jan./Apr. 1991), 84-92.
- MANDT, A. J. "The Inevitability of Pluralism: Philosophical Practice and Philosophical Excellence", Cohen, A. and Dascal, M., eds. 1989. *The Institution of Philosophy: A Discipline in Crisis?* La Salle, Illinois: Open Court.
- PHİLİPSE, H. "Towards a Postmodern Conception of Metaphysics: On the Genealogy and Successor Disciplines of Modern Philosophy"; *Metaphilosophy* 25/1 (Jan. 1994), 1-44.
- ROMANO, C. "The Illegality of Philosophy", Cohen, A. and Dascal, M., eds. 1989. *The Institution of Philosophy: A Discipline in Crisis?* La Salle, Illinois: Open Court.
- RORTY, Richard. "Philosophy as Science, as Metaphor, and as Politics"; Cohen, A. and Dascal, M., eds. 1989. *The Institution of Philosophy: A Discipline in Crisis?* La Salle, Illinois: Open Court.
- QUİRK, M. J. "Four Kinds of Metaphilosophy: Griswold on Platonic Dialogue"; *Metaphilosophy* 23/1-2 (Jan./Apr. 1992), 147-157.
- SABRE, R. M. "The Plurality Schema as a Tool"; *Metaphilosophy* 22/1-2 (Jan./Apr. 1991), 76-83.